

ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПРОВІДНИХ КРАЇН НАТО Й УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У статті проведено порівняльний аналіз моделей систем грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО й України для формування в подальшому ефективної моделі системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України. Визначено й обґрунтовано критерії відбору низки провідних країн-членів НАТО для порівняльного аналізу моделей систем грошового забезпечення військовослужбовців, а саме, найбільша загальна чисельність збройних сил, фінансові витрати на збройні сили та витрати на оборонні потреби у відсотках від ВВП. За цими критеріями сформовано групу країн-членів НАТО за континентальною ознакою: Північна Америка, Велика Британія, Європа. Здійснено детальний аналіз оборонних витрат країн НАТО у відсотках від ВВП у період до початку російсько-української війни й під час повномасштабної російської збройної агресії. Визначено й проаналізовано принципи формування й функціональні складові систем грошового забезпечення військовослужбовців досліджуваних країн-членів НАТО, основними з яких є базовий оклад, що враховує військове звання, вислугу років і відповідний ранг оплати, та додаткові виплати. Приведено порядок і розмір грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, нарахування якого безпосередньо залежить від участі військовослужбовця у бойових діях та від виконання ним бойових завдань. На основі проведеного аналізу встановлено спільні риси та побудовано узагальнену модель систем грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО й України. Стверджується, що таку модель можна покласти в подальшому в основу розробки перспективної системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України за схемою «оплата за військове звання відповідно до рівня відповідальності за посадою – оплата за вислугу років у військовому званні – додаткові виплати і надбавки за вміння та умови служби» з урахуванням принципів загальнодержавної системи оплати праці. Дослідження показало, що фундаментальним показником при формуванні нової моделі системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України може стати середня заробітна плата в країні.

Ключові слова: військовослужбовці, система грошового забезпечення, країни-члени НАТО, модель, базовий оклад, додаткові виплати, військове звання, вислуга років, середня заробітна плата.

Вступ. Враховуючи сучасну геополітичну ситуацію, стратегічні цілі нашої держави, які визначені у «Стратегії забезпечення державної безпеки» [1] та перспективу членства України в НАТО з урахуванням Плану дій, затвердженого Альянсом [2, с. 70-76], важливим є вирішення питань у сфері оборони й, особливо, пошук можливостей подальшого розвитку, вдосконалення та підвищення рівня грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України. Подальший розвиток системи грошового забезпечення військовослужбовців пов'язаний з уточненням базових принципів (критеріїв), зокрема у сфері оборони, дотримання яких є важливою передумовою набуття Україною членства в НАТО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політичні та соціально-економічні реформи, які Уряд реалізує в усіх сферах суспільного життя, спрямовані на євроатлантичну інтеграцію України. Питаннями соціального забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей, осіб звільнених з військової служби опікується Міністерство оборони України. Ефективність віддачі військовослужбовця залежить від низки чинників, які формують його особисте ставлення та спонукають до служби. Важливим матеріальним чинником, після незламного патріотизму, та рушійною силою, яка свідомо мотивує людину до виконання військових обов'язків, є рівень грошового забезпечення. У сучасних економічних умовах ще не склалось

кінцеве бачення цього чинника, тому виникла потреба розробки пропозицій з подальшого реформування системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України з урахуванням досвіду провідних країн-членів НАТО.

Категорія «система грошового забезпечення» [3, с. 62] є багатограним поняттям, що охоплює різні аспекти соціального захисту військовослужбовців, які гарантуються державою та регулюються низкою чинних нормативно-правових документів [4-12]. Для обґрунтування напрямів подальшого розвитку й вдосконалення системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України доцільно проведення дослідження систем грошового забезпечення деяких країн-членів НАТО та України.

Об'єктом дослідження є моделі систем грошового забезпечення військовослужбовців країн-членів НАТО й України.

Предметом дослідження є функціональні складові моделі систем грошового забезпечення військовослужбовців країн-членів НАТО й України.

Метою статті є порівняльний аналіз моделей систем грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО й України для формування в подальшому перспективної моделі системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України.

Вирішення комплексного питання, що зазначено у меті, передбачає:

1. Формування критеріїв та відбір за ними провідних країн-членів НАТО для проведення порівняльного аналізу моделей систем грошового забезпечення військовослужбовців.

2. Визначення функціональних складових моделей систем грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО й України.

3. Побудову узагальненої моделі систем грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО, яку в подальшому буде покладено в основу розробки перспективної моделі системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України.

Методологію, яку обрано у межах дослідження, зумовлено специфікою об'єкта та предмета, а також поставленою метою і завданнями дослідження. У цьому дослідженні буде застосовано загальнонаукові методи наукового пізнання, серед яких системно-структурний аналіз. Метод системно-структурного аналізу ґрунтується на системному підході та буде реалізований за такими етапами:

1. Проведення аналізу країн-членів НАТО за визначеними критеріями та виокремлення серед них низки пріоритетних напрямів для подальшого проведення дослідження.

2. Визначення рис систем грошового забезпечення військовослужбовців, характерних для низки обраних країн-членів НАТО, та проведення аналізу їх функціональних складових.

3. Проведення порівняльного аналізу систем грошового забезпечення військовослужбовців країн-членів НАТО та України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах війни, коли безпека та оборона нашої держави, захист її суверенітету й незалежності безпосередньо залежать від рівня вмотивованості людини працездатного віку, де б вона не працювала, особливо військовослужбовців Збройних Сил України, актуалізувався процес пошуку напрямів подальшого розвитку та вдосконалення системи грошового забезпечення військовослужбовців. Реформування сфери оборони в Україні відбувається з урахуванням стандартів та принципів НАТО з питань фінансового забезпечення військовослужбовців.

В дослідженні для проведення аналізу моделей систем грошового забезпечення військовослужбовців країн-членів НАТО сформовано критерії відбору низки провідних країн-членів НАТО, які характеризують спроможності країни забезпечити необхідні умови розвитку збройних сил та підтримання належного рівня обороноздатності. Такими критеріями обрано: загальну чисельність військовослужбовців (осіб) збройних сил; найбільший розмір витрат на збройні сили; оборонні витрати на армію у відсотках від ВВП; континентальну ознаку (Північна Америка, Велика Британія, Європейський Союз); схожість моделей систем грошового забезпечення військовослужбовців. За цими критеріями й континентальною ознакою проведено рейтинг країн-членів НАТО та визначено серед них групу провідних країн

для подальшого аналізу. Так, за даними праці [13] проведено аналіз країн-членів НАТО з найбільшою загальною чисельністю збройних сил, за фінансовими витратами на збройні сили та оборонними витратами у відсотках від внутрішнього валового продукта (ВВП). Результати аналізу наведено у табл. 1 і на рис. 1-3.

Таблиця 1

Країни-члени НАТО з найбільшими загальною чисельністю збройних сил та фінансовими витратами станом на 2023 рік (складено автором за даними праці [13])

Країна	Загальна чисельність збройних сил, тис. осіб	Витрати на збройні сили, млн. дол.	Витрати на збройні сили, %% від ВВП
США	1477	784 952	3,87
Туреччина	726	13 303	1,91
Франція	259,05	50 247	2,11
Італія	230,35	24 853	1,43
Німеччина	200,77	56 074	1,57
В.Британія	187,97	59 634	2,43
Іспанія	177,95	14 069	1,16
Греція	177,6	4 785	2,58
Польща	105	12 043	2,30
Румунія	93,6	5 498	2,38

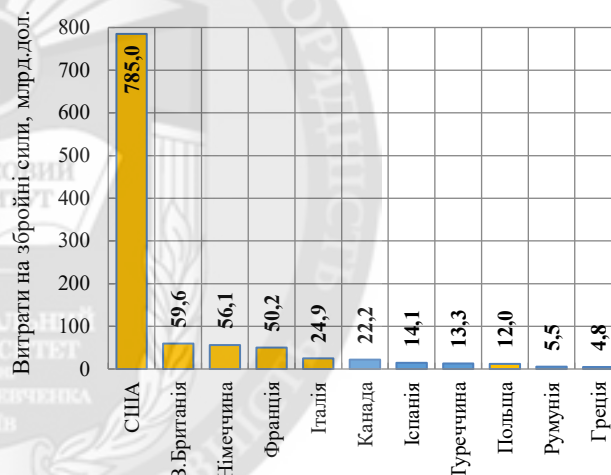
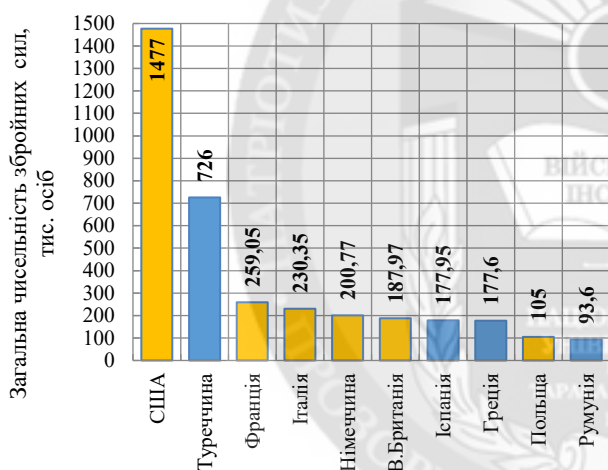

Рисунок 1 – члени НАТО з найбільшою чисельністю збройних сил (ЗС)

Рисунок 2 – Країни-члени НАТО з найбільшими витратами на збройні сили (ЗС)

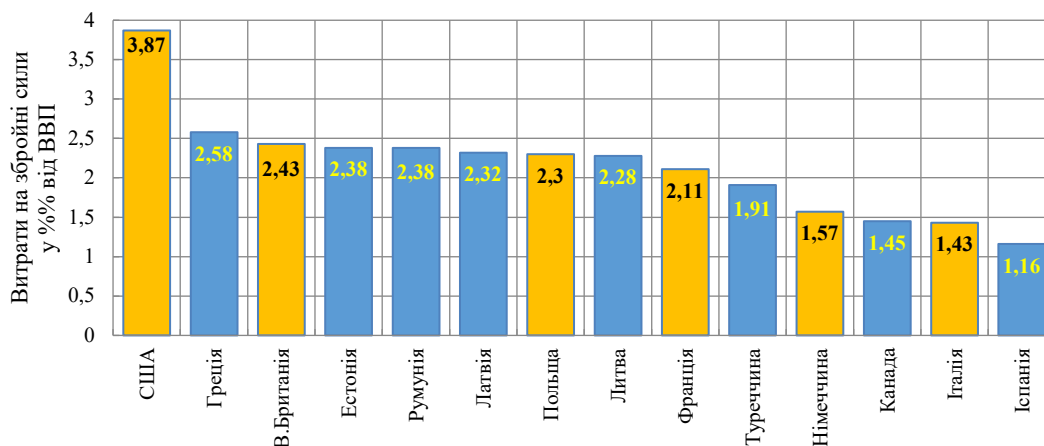

Рисунок 3 – Витрати провідних країн-членів НАТО на збройні сили у відсотках від ВВП

Розмір оборонних витрат на збройні сили країни у відсотках від ВВП є важливим макроекономічним показником, який, з одного боку, опосередковано характеризує військовий стан в певному регіоні, а з іншого – рівень піклування військово-політичного керівництва за безпеку своєї країни. Аналіз даних оборонних витрат деяких країн НАТО європейського регіону у відсотках від ВВП за останні роки, що передували російсько-українській війні й під час її активної фази, показав наступне.

Верхня межа витрат на оборонні потреби у країнах НАТО у 2007 році складала близько 2,0 % від ВВП. В той же час станом на січень 2007 року Україна щорічно витрачала на власні оборонні потреби близько 1,3 % від ВВП [2, с. 77], що не сприяло достатньою мірою технологічному оновленню й оснащенню сучасним озброєнням Збройних Сил України. Але під час російсько-української війни цей показник по Україні зріс до 3,2 % у 2021 році [14], а в умовах повномасштабної російської збройної агресії проти України станом на 2023 рік досягнув 50 % від бюджету держави [15].

Порівняння витрат на оборонні потреби у відсотках від ВВП [13; 14; 16] країн-членів НАТО у 2021–2023 роках виявило наступну тенденцію:

- зниження оборонних витрат в таких країнах, як Туреччина – з 2,10 % до 1,91 %; Італія – з 1,50 % до 1,43 %; Іспанія – з 1,40 % до 1,16 %; Греція – з 3,90 % до 2,58 %;
- зростання оборонних витрат в таких країнах, як США – з 3,50 % до 3,87 %; Франція – з 1,90 % до 2,11 %; Німеччина – з 1,30 % до 1,57 %; Велика Британія – з 2,20 % до 2,43 %; Польща – з 2,10 % до 2,30 %; Румунія – з 2,00 % до 2,38 %.

Проведений аналіз даних таблиці 1 та праці [14] показав, що оборонні витрати країн НАТО у 2021 році в середньому склали 2,19 %, тоді як у 2023 році – 2,17 %, тобто спостерігається в середньому зниження витрат на оборону. Така динаміка оборонних витрат свідчить про те, що не всі європейські держави усвідомлюють можливі для них катастрофічні наслідки російської агресії.

Рейтинг країн-членів НАТО за найбільшою загальною чисельністю збройних сил, найбільшими витратами на збройні сили та оборонними витратами у відсотках від ВВП [13] дозволяє стверджувати, що США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія та Польща, як дружня й сусідня країна, складають групу провідних країн-членів НАТО, які можуть бути обраними для подальшого аналізу за темою дослідження (табл. 1, рис. 1-3). Обрані країни-члени НАТО та їх збройні сили, з урахуванням праць [13, 14, 16], були структуровані за континентальною ознакою, як показано на рис. 4.

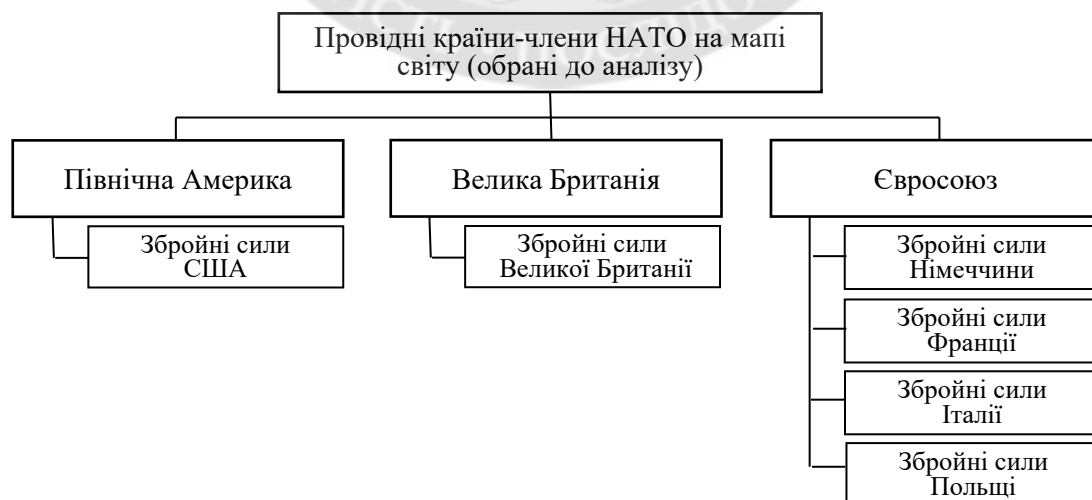

Рисунок 4 – Класифікація вибору країн-членів НАТО за континентальною ознакою

Республіка Польща не належить до країн, які мають найбільші за чисельністю збройні сили та оборонні видатки. Але враховуючи сучасну геополітичну ситуацію, територіальну наближеність Польщі до України, надійні й дружні партнерські зв'язки й ту неоцінену братню допомогу у війні з російським агресором, яку вона постійно надає Україні, а також схожість долі перебування під радянським ярмом, дозволяє нам віднести цю країну до провідних країн-членів НАТО за континентальною ознакою і не тільки. Досвід вступу Польщі до НАТО, як показав аналіз праць [17-20], є дуже цінним для України в нинішніх реаліях. Разом з тим, можуть бути використані при формуванні нової моделі системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України принципові риси системи грошового забезпечення військовослужбовців Війська Польського, де передбачено диференціацію нарахування оплати військовослужбовцям в межах однакового військового звання [21].

В Україні у 2023 році відбулися чергові зміни у порядку нарахування грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил [22]. Розмір грошового забезпечення відтепер безпосередньо залежить від участі військовослужбовця Збройних Сил України у бойових діях та від виконання ним бойових завдань [22]. У табл. 2 наведено середній рівень грошового забезпечення військовослужбовців різних категорій Збройних Сил України з 01.02.2023 року.

Таблиця 2
Середній рівень грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України

Офіцери	Середній рівень грошового забезпечення, грн.	Особи рядового, сержантського та старшинського складу військової служби за контрактом	Середній рівень грошового забезпечення, грн.
Командир бригади	50173	Головний сержант роти	26094
Заступник командира бригади	48919	Головний сержант взводу	24866
Командир батальйону	36481	Командир танка	24861
Заступник командира батальйону	33691	Командир бойової машини	23951
Командир роти	31224	Командир відділення	22677
Заступник командира роти	29056	Стрілець	20587
Командир взводу	28229	Рекрут	20130

Порівняльний аналіз розмірів мінімального й максимального грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО й України та із середньою заробітною платою в зазначених державах показав наступне (табл. 3), (рис. 5,6).

Таблиця 3

Співвідношення розмірів грошового забезпечення (ГЗ) військовослужбовців провідних країн-членів НАТО й України та порівняння із середньою заробітною платою (ЗП) в країні (складено автором за даними праць [13, 22])

Країна	Мінімальний розмір ГЗ за місяць, дол. США	Максимальний розмір ГЗ за місяць, дол. США	Перевищення макс. ГЗ над мін. ГЗ, рази	Середня ЗП в країні за місяць, дол. США	Відношення мін. ГЗ до середньої ЗП	Відношення макс. ГЗ до середньої ЗП
Франція	1595	15750	9,9	3332	0,48	4,73
США	1785	16441	9,2	3921	0,46	4,19
Велика Британія	1831	14683	8,0	2703	0,68	5,43
Німеччина	2140	10697	5,0	4392	0,49	2,44
Польща	640	2550	4,0	1253	0,51	2,04
Італія	1318	2635	2,0	2726	0,48	0,97
Україна	551	1372	2,5	460	1,20	2,98

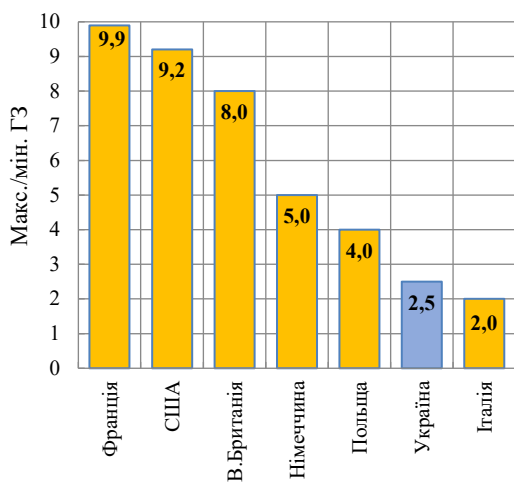

Рисунок 5 – Перевищення максимального грошового забезпечення військовослужбовців над мінімальним

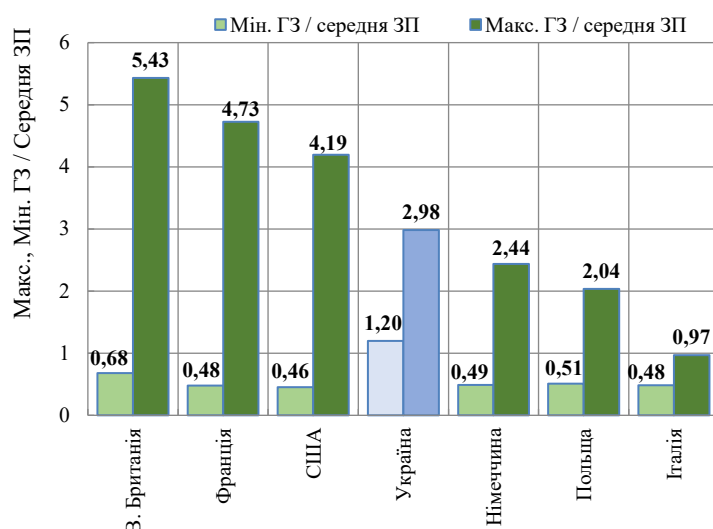

Рисунок 6 – Співвідношення розмірів максимального й мінімального грошового забезпечення військовослужбовців із середньою заробітною платою в країні

В усіх провідних країнах НАТО має місце нерівномірне перевищення максимального грошового забезпечення військовослужбовців над мінімальним. Найбільшого значення це перевищення спостерігається у Франції, США, Великій Британії й Німеччині (відповідно у 9,9; 9,2; 8,0 і 5,0 разів). В Україні максимальне грошове забезпечення більше мінімального у 2,5 рази (у Польщі й Італії 4,0 і 2,0 відповідно) (рис. 5). Вважаємо, що для Збройних Сил України цей показник не має бути занадто завищеним і відповідати оптимальній моделі системи грошового забезпечення військовослужбовців та принципам загальнодержавної системи оплати праці в Україні.

Певну зацікавленість має викликати проведене в дослідженні порівняння розмірів максимального й мінімального грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО й України із середньою заробітною платою в країні (рис. 6). Максимальне грошове забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО, таких як Велика Британія, Франція і США, суттєво перевищують середню заробітну плату в країні (у 5,43; 4,73 й 4,19 рази відповідно), що свідчить про відносно високий рівень матеріального забезпечення військовослужбовців, порівняно із іншими категоріями населення в цих країнах. В Україні цей показник дорівнює 2,98 і перевищує відповідні показники Німеччини, Польщі й Італії. Мінімальне грошове забезпечення військовослужбовців досліджуваних країн-членів НАТО складає близько половини середньої заробітної плати, а в Україні – 120%. Вважаємо, що середня заробітна плата в країні може стати фундаментальним показником при формуванні нової моделі системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України. На даний момент питання грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України регулюються низкою нормативно-правових документів [4-12], які є підставою для визначення розмірів [22] і видів грошового забезпечення за категоріями військовослужбовців, виплати низки соціальних виплат, компенсацій відповідно до умов проходження служби та залежно від стратегічної мети держави.

Проведений аналіз систем грошового забезпечення військовослужбовців досліджуваних країн-членів НАТО [21, 23-26] та України [5, 6] дозволив визначити їх функціональні складові (рис. 7).

Провідні країни НАТО	Функціональні складові системи грошового забезпечення військовослужбовців	
США Щомісячна зарплата: Базова зарплата + Доплати та надбавки	Базова зарплата: – військове звання; – вислуга років; – галузь спеціалізації.	Доплати та надбавки: – служба за кордоном; – певні види завдань; – оплата житла і харчування; – служба в певній галузі, ін.
Велика Британія Графік оплати: Базовий оклад + Додаткові виплати	Базовий оклад: – військове звання; – вислуга років; – галузь спеціалізації; – рід військ.	Додаткові виплати: – додаткові обов'язки; – рівень кваліфікації; – служба в гарячих точках; – миротворча діяльність, ін.
Німеччина Річний дохід: Базовий оклад $\times K_B \times K_C$ + Додаткові виплати	Базовий оклад: – військове звання; – коефіцієнт військового звання (K_B); – коефіцієнт стажу (K_C).	Додаткові виплати: – вислуга років; – рід військ; – ризики за посадою; – додаткові обов'язки, ін.
Франція Щомісячна зарплата: Базова зарплата + Додаткові виплати і пільги	Базова зарплата: – військове звання; – посада; – досвід роботи; – вислуга років.	Додаткові виплати і пільги: – певні види завдань; – служба в особливих умовах; – оплата житла; – страхування здоров'я, ін.
Італія Щомісячна зарплата: Базова зарплата + Додаткові виплати і бонуси	Базова зарплата: – військове звання; – вислуга років; – сфера служби; – спеціалізація.	Додаткові виплати і бонуси: – залежно від посади; – залежно від місця служби, ін.
Польща Базова зарплата: Щомісячна зарплата + Додаткові виплати і надбавки	Основна зарплата: – військове звання; – вислуга років; – вид служби.	Додаткові виплати і надбавки: – спеціалізація; – особливі завдання; – міжнародні місії; – розташування, ін.
Україна Щомісячне грошове забезпечення: Базова ставка + Додаткові надбавки	Базова ставка: – посадовий оклад; – військове звання; – вислуга років.	Додаткові надбавки: – служба в Силах спеціальних операцій; – кваліфікаційний рівень; – особливі умови служби; – спортивні/наукові звання, ін.

Рисунок 7 – Функціональні складові систем грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО й України (джерело: розроблено автором)

Встановлено, що грошове забезпечення військовослужбовців усіх досліджуваних країн складається із базової частини і надбавок, додаткових виплат та допомоги. Надбавки, додаткові виплати та допомоги у країнах-членах НАТО є другою за значимістю складовою грошового забезпечення військових [27, с. 268-269]. Допомога – це гроші, які надаються на конкретні потреби, на харчування чи житло. Грошові надбавки надаються, коли держава не забезпечує цю конкретну потребу. Наприклад, державного житла недостатньо для розміщення всіх військовослужбовців та їхніх сімей. Ті, хто проживає в державному житлі, не отримують повної житлової допомоги. Ті, хто не проживає в державному житлі, отримують допомогу для оренди комерційного житла. Найпоширенішими видами військових доплат і надбавок у США є базова допомога на прожитковий мінімум (BAS) і базова допомога на житло (BAN) [23]. Більшість військовослужбовців отримує обидві надбавки, і в багатьох випадках ці надбавки складають значну частину загальної зарплати військовослужбовця. Інші, спеціальні

доплати й надбавки враховують виконання певних видів завдань та спеціальних обов'язків в специфічних умовах [24]. Наприклад, особливості систем грошового забезпечення військовослужбовців Британської армії наведено у праці [25], Війська Польського – у праці [28]. Чинна система грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України також складається з базових і додаткових видів виплат [3, с. 62; 5; 6; 22].

Аналіз функціональних складових систем грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО й України, чинної нормативно-правової бази [4-12], яка регулює питання грошового забезпечення військовослужбовців, і праць [23-26; 28] дозволив визначити спільні риси цих систем (рис. 8) і побудувати узагальнену модель системи грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО (рис. 9).

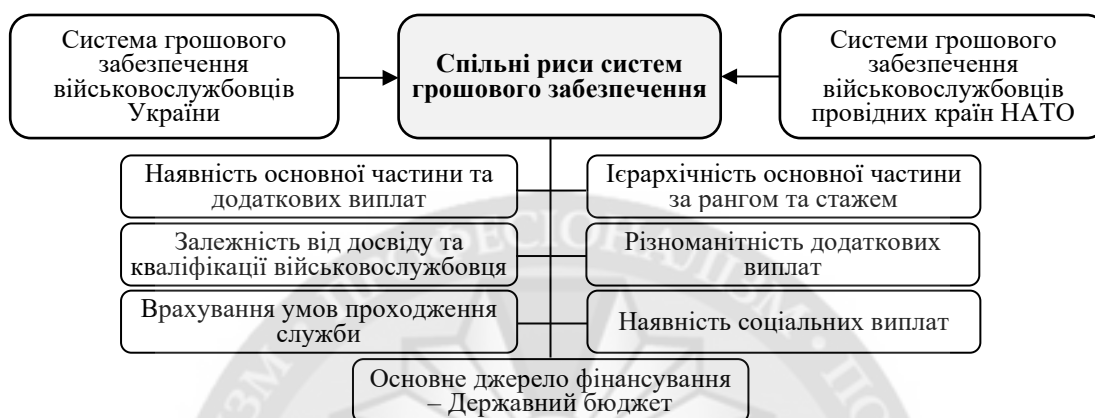

Рисунок 8 – Спільні риси систем грошового забезпечення військовослужбовців України та провідних країн-членів НАТО (джерело: розроблено автором)

Рисунок 9 – Узагальнена модель системи грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО (джерело: розроблено автором)

Результати такого аналізу можуть стати основою для розробки моделі перспективної системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, яка сприятиме підвищенню соціального захисту військовослужбовців. При побудові нової моделі системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України доцільно врахувати особливості чинних систем грошового забезпечення військовослужбовців України та країн-членів НАТО [27, с. 268-270], а також показник середньої заробітної плати в країні. На даний час в Україні базова ставка для виплати грошового забезпечення військовослужбовцям складає 45 %, тоді як країн-членів НАТО – 70-80 % залежно від моделі [27, с. 269].

Висновки та пропозиції по подальшим дослідженням. У статті сформовано вибірку провідних країн-членів НАТО за основними макроекономічними показниками та запропоновано їх класифікацію за континентальною ознакою. Визначено характерні риси й особливості національної системи грошового забезпечення військовослужбовців та систем грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО.

Проведено порівняльний аналіз функціональних складових моделей систем грошового забезпечення військовослужбовців України та країн-членів НАТО. Досліджено характерні риси систем грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО та обґрунтовано узагальнену модель системи грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн НАТО, до якої доцільно адаптувати систему грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України.

Проведено аналіз розмірів мінімального й максимального грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО й України та його порівняно із середньою заробітною платою в зазначених державах. В результаті дослідження визначено, що фундаментальним показником при формуванні нової моделі системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України може стати середня заробітна плата в країні. Узагальнена модель системи грошового забезпечення військовослужбовців провідних країн-членів НАТО та показник середньої заробітної плати мають бути покладені в основу розробки моделі перспективної системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України.

Подальші дослідження за цим напрямом мають бути присвячені розробці теоретико-методологічних основ моделі перспективної системи грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, наближеної до положень загальнодержавної системи оплати праці в Україні та принципів НАТО, за схемою «оплата за військове звання відповідно до рівня освіти та рівня відповідальності за посадою – оплата за вислугу років у військовому званні – додаткові виплати і надбавки за вміння та умови служби».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стратегія забезпечення державної безпеки : Указ Президента України від 16.02.2022 р. № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022?find=1&text=> (дата звернення: 20.02.2023).

2. Сіденко В. Р., Жовква І. І., Немиря Г. М., Перепелиця Г. М. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО. Інтеграційні перспективи України : аналітичне дослідження \ за ред. І. І. Жовква Київ. 2007. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=29b2cad0-a271-0f59-6e27-12f433b204e5&groupId=252038 (дата звернення: 27.03.2023).

3. Городянська Л. В. Особливості грошового забезпечення Збройних сил України в умовах воєнного стану. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. Київ: ВІКНУ імені Тараса Шевченка, 2022. Вип. 2 (50). С. 60-67. doi.org/10.17721/1728-2217.2022.50.60-67.

4. Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення: 20.04.2023)

5. Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних сил України та деяким іншим особам: наказ Міністерства оборони України від 07.06.2018 р. № 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-18#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

6. Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 р. № 704. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

7. Про встановлення тарифних розрядів за посадами осіб офіцерського складу Збройних Сил України: наказ Міністерства оборони України від 01.03.2018 р. № 90. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0315-18#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

8. Про затвердження переліків військово-облікових спеціальностей і штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу і тарифних переліків посад вищезазначених військовослужбовців: наказ Міністерства оборони України від 07.09.2020 р. № 317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0927-20#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

9. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

10. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

11. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

12. Про грошове забезпечення окремих категорій громадян: проект Закону України від 13.03.2022 р. № 7141. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73893 (дата звернення: 20.04.2023).

13. Defence Expenditure of NATO Countries (2013-2020). URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/3/pdf/210316-pr-2020-30-en.pdf (дата звернення: 20.04.2023).

14. Military expenditure (% of GDP). The World Bank Group. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS> (дата звернення: 23.04.2023).

15. «Бюджет для перемоги»: скільки і на що уряд планує витратити у 2023 році. BBC NEWS Україна : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62917024> (дата звернення: 20.04.2023).

16. Statement by Secretary of Defense Lloyd J. Austin III on the President's Fiscal Year 2024 Budget. U.S. Department of Defense. URL: <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3324103/statement-by-secretary-of-defense-lloyd-j-austin-iii-on-the-presidents-fiscal-y/> (дата звернення: 20.04.2023).

17. Кацевіч М. Польський шлях до НАТО. Перипетії курсу. Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння : Сектор безпеки України. 2016. URL: <https://cacds.org.ua/pol-s-kyu-shlyakh-do-nato-perypetyi-kursu/> (дата звернення: 20.04.2023).

18. Грицак П. Зовнішня політика Польщі у військово-політичній сфері та сфері міжнародної безпеки (1989-2000) / Павло Грицак // Молода нація: Альманах. 2001. № 1. С. 161-183.

19. Гембські П. Польська економіка у час кризи та її подальші перспективи. Дзеркало тижня : веб-сайт. URL: https://zn.ua/ukr/foreign_economics/polska_ekonomika_u_chas_krizi_ta_yiyi_podalshi_perspektivi.html (дата звернення: 20.04.2023).

20. Вступ Польщі до Європейського Союзу, НАТО та його наслідки. Незалежний аналітичний центр геополітичних досліджень : Борисфен Інтел. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/archiv-evroatlantichna-integraciya/vstuplenie-polshi-v-evropejskij-sojuz-nato-i-ego-posledstvija/ (дата звернення: 20.04.2023).

21. Військові звання у Польщі – поділ та історія. Militaria.pl : веб-сайт. URL: <https://militaria.pl/porady/stopnie-wojskowe-w-polsce-podzial-i-historia> (дата звернення: 25.04.2023).

22. Міноборони показало, які зарплати отримають військові у 2023 році. Мілітарний. Mil.in.ua : веб-сайт. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/minoborony-pokazalo-yaki-zarplaty-otrymuyut-vijskovi-u-2023-rotsi/> (дата звернення: 20.04.2023).

23. Надбавки : офіційний сайт уряду США. URL: <https://www.travel.dod.mil/Allowances/> (дата звернення: 20.04.2023).
24. Положення про управління фінансами Міністерства оборони : офіційний веб-сайт уряду США (DoD FMR). Розділ 7А, Частина 1 «Основний оклад». URL: https://comptroller.defense.gov/FMR/vol7a_chapters.aspx (дата звернення: 20.04.2023).
25. Шкала заробітної плати британської армії. Таблиця заробітної плати британської армії на 2023 рік: простий у використанні посібник із докладним описом заробітної плати британської армії за цей рік. URL: <https://daysackmedia.co.uk/resources/british-army-pay-scales/> (дата звернення: 20.04.2023).
26. Military Compensation. An official website of the United States government. URL: <https://militarypay.defense.gov/> (дата звернення: 24.03.2022).
27. Городянська Л. В. Особливості систем грошового забезпечення військовослужбовців України та країн-членів НАТО. *Військова освіта і наука: сьогоднішня та майбутня* : зб. тез доп. XVIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 листоп. 2022 р. Київ : ВІКНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С. 268-270.
28. Скільки заробляють солдати Війська Польського? ЗОЛД 2023 Заробітки генерала, полковника, підпоручика, рядового? : Dziennik zachodni. URL: <https://dziennikzachodni.pl/tyl-zarabiaja-zolnierze-w-wojsku-polskim-zold-2023-zarobki-general-pulkownika-podporucznika-szeregowego-sprawdzcie-13012023/ar/c1-17172331> (дата звернення 05.04.2023).

REFERENCES:

1. “Stratehiia zabezpechennia derzhavnoi bezpeky” Strategy for ensuring state security. (2022) : Decree of the President of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022?find=1&text= [in Ukrainian].
2. Sidenko, V. R., Zhovkva, I. I., Nemyrya, H. M., & Perepelitsa, H. M. (2007), “Kryterii chlenstva v SOT, YeS ta NATO. Intehratsiini perspektyvy Ukrainy” [Criteria for membership in the WTO, the EU and NATO. Integration prospects of Ukraine: an analytical study], Kyiv, www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=29b2cad0-a271-0f59-6e27-12f433b204e5&groupId=252038 [in Ukrainian].
3. Gorodianska, L. V. (2022), “Osoblyvosti hroshovoho zabezpechennia Zbroinykh syl Ukrainy v umovakh voiennoho stanu” [Peculiarities of monetary support of the armed forces of Ukraine und ermartial law], Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military special sciences, 2 (50). pp. 60-67, doi: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2022.50.60-67> [in Ukrainian].
4. “Pro Zbroini Syly Ukrainy” [About the Armed Forces of Ukraine]. (2023) : Law of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text [in Ukrainian].
5. “Poriadok vyplaty hroshovoho zabezpechennia viiskovosluzhbovtsiam Zbroinykh syl Ukrainy ta deiakym inshym osobam” [The procedure for paying monetary allowances to service men of the Armed Forces of Ukraine and some other persons]. (2023) : Order of the Ministry of Defense of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-18#Text [in Ukrainian].
6. “Pro hroshove zabezpechennia viiskovosluzhbovtsiv, osib riadovoho i nachalnytskoho skladu ta deiakyykh inshyykh osib” [On the monetary allowance of military personnel, private and commanding officers and some other persons]. (2022) : Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF#Text [in Ukrainian].
7. “Pro vstanovlennia taryfnykh rozriadiv za posadamy osib ofiterskoho skladu Zbroinykh Syl Ukrainy” [On the establishment of tariff categories for the positions of officers of the Armed Forces of Ukraine]. (2018) : Order of the Ministry of Defense of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0315-18#Text [in Ukrainian].
8. “Pro zatverdzhennia perelikiv viiskovo-oblikovykh spetsialnostei i shtatnykh posad riadovoho, serzhantskoho i starshynskoho skladu i taryfnykh perelikiv posad vshchezaznachenykh viiskovosluzhbovtsiv” [On approval of the lists of military registration specialties and staff positions

of privates, sergeants and senior officers and the tariff list of positions of the above-mentioned military personnel]. (2022): Order of the Ministry of Defense of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0927-20#Text [in Ukrainian].

9. “Pytannia deiakykh vyplat viiskovosluzhbovtiam, osobam riadovoho i nachalnytskoho skladu, politseiskym ta yikh simiam pid chas dii voiennoho stanu” [Issues of certain payments to military personnel, private and commanding officers, police officers and their families during martial law]. (2023) : Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text [in Ukrainian].

10. “Pro sotsialnyi i pravovyi zakhyst viiskovosluzhbovtiv ta chleniv yikh simei” [On the social and legal protection of military personnel and members of their families]. (2022) : Law of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text [in Ukrainian].

11. “Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu” [On the status of war veterans, guarantees of their social protection]. (2023) : Law of Ukraine, zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text [in Ukrainian].

12. “Pro hroshove zabezpechennia okremykh katehoriï hromadian” [On monetary allowance for certain categories of citizens]. (2022) : Draft Law of Ukraine, w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73893 [in Ukrainian].

13. Defence Expenditure of NATO Countries (2013-2020). (2021), www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/3/pdf/210316-pr-2020-30-en.pdf [in English].

14. Military expenditure (% of GDP). The World Bank Group. (2023), data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS [in English].

15. “«Biudzhet dlia peremohy»: skilky i na shcho uriad planuie vytratyty u 2023 rotsi” [“Budget to win”: how much and what the government plans to spend in 2023]. (2022), www.bbc.com/ukrainian/features-62917024 [in Ukrainian].

16. Statement by Secretary of Defense Lloyd J. Austin III on the President's Fiscal Year 2024 Budget. U.S. Department of Defense. (2023), www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3324103/

statement-by-secretary-of-defense-lloyd-j-austin-iii-on-the-presidents-fiscal-y/ [in English].

17. Katsevich, M. (2016), “Polskyi shliakh do NATO. Perypetii kursu.” [Polish way to NATO. The ups and downs of the course], Center for Army Research, Conversion and Disarmament: Security Sector of Ukraine, cacds.org.ua/pol-s-kyi-shlyakh-do-nato-perypetiyi-kursu/ [in Ukrainian].

18. Gritsak, P. (2001), “Zovnishnia polityka Polshchi u viiskovo-politychnii sferi ta sferi mizhnarodnoi bezpeky (1989-2000)” [Poland's foreign policy in the military-political sphere and in the sphere of international security (1989–2000)], Young Nation: Almanac. № 1. pp. 161-183 [in Ukrainian].

19. Gembsky P. (2010) “Polska ekonomika u chas kryzy ta yii podalshi perspektyvy.” [Polish economy during the crisis and its further prospects], Mirror of the week: website, zn.ua/ukr/foreign_economics/polska_ekonomika_u_chas_kryzy_ta_yiyi_podalshi_perspektivi.html [in Ukrainian].

20. “Nezaleznyi analitychnyi tsentr heopolitychnykh doslidzen” [Poland's accession to the European Union, NATO and its consequences]. (2012), Independent analytical center for geopolitical studies. Borisfen Intel, bintel.org.ua/nash_archiv/axiv-evroatlantichna-integraciya/vstuplenie-polshi-v-evropejskij-sojuz-nato-i-ego-posledstviya/ [in Ukrainian].

21. “Viiskovi zвання u Polshchi – podil ta istoriia” [Military ranks in Poland - division and history]. (2023), militaria.pl/porady/stopnie-wojskowe-w-polsce-podzial-i-historia [in Polish].

22. “Minoborony pokazalo, yaki zarplaty otrymaiut viiskovi u 2023 rotsi” [The Ministry of Defense showed what salaries the military will receive in 2023]. (2023), Military. Mil.in.ua: website, mil.in.ua/uk/news/minoborony-pokazalo-yaki-zarplaty-otrymayut-vijskovi-u-2023-rotsi/ [in Ukrainian].

23. Allowances. (2023), US government official website, www.travel.dod.mil/Allowances/ [in English].

24. Department of Defense Financial Management Regulation. (2023), DoD FMR Chapters. US government official website, comptroller.defense.gov/FMR/vol7a_chapters.aspx [in English].

25. British Army Pay Scales. British Army Pay Chart 2023: An easy to use guide detailing the British Army Salary for this year. (2023), Daysack media, daysackmedia.co.uk/resources/british-army-pay-scales/ [in English].

26. Military Compensation. (2023), An official website of the United States government, militarypay.defense.gov/ [in English].

27. Gorodianska, L. V. (2022), “Osoblyvosti system hroshovoho zabezpechennia viiskovosluzhbovtiv Ukrainy ta krain-chleniv NATO” [Military education and science: present and future], Taras Shevchenko National University of Kyiv [in Ukrainian].

28. “Skilky zarobliaiut soldaty Viiska Polskoho? ZOLD 2023 Zarobitky henerala, polkovnyka, pidporuchyka, riadovoho?” [How much do soldiers of the Polish Army earn? ZOLD 2023 Earnings of a general, colonel, second lieutenant, private?]. (2023), Dziennik zachodni, dziennikzachodni.pl/tyle-zarabiaja-zolnierze-w-wojsku-polskim-zold-2023-zarobki-general-pulkownika-podporucznika-szeregowego-sprawdzcie-13012023/ar/c1-17172331 [in Polish].

Ph.D. Gorodianska L.V.

MONETARY ALLOWANCE OF MILITARY PERSONNEL OF THE LEADING NATO MEMBER COUNTRIES AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS

The article provides a comparative analysis of the models of monetary allowance systems for military personnel of the leading NATO member countries and Ukraine for further formation of an effective model of the monetary allowance system for military personnel of the Armed Forces of Ukraine. The criteria for the selection of a number of leading NATO member countries for a comparative analysis of models of monetary allowance systems for military personnel have been defined and substantiated, namely, the largest total number of armed forces, financial expenditures for the armed forces, and expenditures for defense needs as a percentage of GDP. Based on these criteria, a group of NATO member countries was formed on a continental basis: North America, Great Britain, and Europe. A detailed analysis of NATO countries' defense expenditures as a percentage of GDP in the period before the beginning of the Russo-Ukrainian war and during full-scale Russian armed aggression was carried out. The principles of formation and functional components of the monetary allowance systems of military personnel of the studied NATO member countries are defined and analyzed, the main of which is basic salary, which takes into account the military rank, years of service, and the corresponding payment grade and additional payments. The procedure and amount of monetary allowance for military personnel of the Armed Forces of Ukraine, the calculation of which depends directly on the serviceman's participation in combat operations and on his performance of combat tasks is given. Based on the conducted analysis, common features were established and a generalized model of monetary allowance systems of the leading NATO member countries and Ukraine was built. It is claimed that such a model can be used as a basis for the development of a perspective system of monetary allowance for military personnel of the Armed Forces of Ukraine according to the scheme "pay for military rank according to the level of responsibility on the position - payment for years of service in a military rank - additional payments and allowances for skills and conditions of service" taking into account the principles of the state-wide labor remuneration system. The study showed that the average salary in the country could be a fundamental indicator in the formation of a new model of the monetary allowance system for military personnel of the Armed Forces of Ukraine.

Keywords: military personnel, monetary allowance system, NATO member countries, model, basic salary, additional payments, military rank, years of service, average salary.